

І. С. Клименко,

к. т. н., доцент, доцент кафедри економіки, Національний транспортний університет

ORCID ID: 0000-0001-6985-1485

О. М. Тарануха,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, Національний транспортний університет

ORCID ID: 0000-0001-6787-0877

О. В. Журавель,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій,

Одеський регіональний інститут державного управління

ORCID ID: 0000-0002-7531-136X

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.5.38

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ І РИНОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНКИ

I. Klymenko,

*PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Economics, National Transport University*

O. Taranukha,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Economics, National Transport University*

O. Zhuravel,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Organizational Management, Odesa Regional Institute for Public Administration*

INTELLECTUAL CAPITAL AND THE INTELLECTUAL PROPERTY MARKET IN THE INFORMATION ECONOMY: PROBLEMS OF IDENTIFICATION AND EVALUATION

У статті проаналізовано значення та роль інтелектуального капіталу з точки зору зарубіжних та вітчизняних вчених. Розкрито сутність поняття "інтелектуальний капітал" як знання, вміння та досвід працівників, які мають безпосередній вплив на розвиток організації та забезпечують її економічну стабільність та конкуренто-спроможність як окремих компаній, так і економіки держави в цілому. Окреслено напрями наукової роботи вітчизняних та зарубіжних фахівців, які вивчали теоретичні та методологічні аспекти оцінки інтелектуального капіталу, структури інтелектуального капіталу та функціонування ринку інтелектуальної власності. Зокрема, зазначено, що сфера впровадження інновацій, головним чином завдяки зростанню інтелектуального капіталу, є науковою проблемою, вирішення якої є теоретично і практично важливим для розвитку економіки. Досліджуються практичні підходи (ринковий, доходний, витратний) до оцінки інтелектуального капіталу, які розробляються фахівцями провідних світових компаній. Наведено статистичні дані щодо частки нематеріальних активів найбільших компаній світу в інвестованому капіталі. Встановлено, що структура інтелектуального капіталу включає такі елементи: людський капітал, структурний капітал та споживчий капітал. На цій підставі пропонується включити економічну категорію "інтелектуальний капітал" до нефінансових активів. Розглянуто методи оцінки ефективності інтелектуального капіталу компанії та окреслено їх основні недоліки. Встановлено, що впровадження системи управління інтелектуальним капіталом є створення інформаційно-аналітичної бази для вирішення практичних проблем стратегічного розвитку компанії. Обґрунтовано концептуальні принципи управління інтелектуальним капіталом на різних рівнях. Поглиблено розглянуто структуру інтелектуального капіталу, а інформаційний капітал виділений як одна з його складових, яка включає інформацію про замовників, постачальників, конкурентів, доступ до спеціальних баз даних з науковими розробками та винаходами, науково-методичні матеріали та ноу-хау. Розглядаються існуючі методологічні підходи до визначення інтелектуального капіталу на різних рівнях.

The article analyzes the importance and role of intellectual capital, as well as its interpretation in the works of foreign and domestic scientists. The essence of the concept of "intellectual capital" as knowledge, skills and experience of employees that have a direct impact on the development of the organization and ensure its economic stability and competitiveness. The directions of scientific work of domestic and foreign specialists who studied the theoretical and methodological aspects of intellectual capital valuation, the structure of intellectual capital and the functioning of the intellectual property market are outlined. In particular, it is noted that the field of innovation, mainly due to the growth of intellectual capital, is a scientific problem, the solution of which is theoretically and practically important for economic development. Practical approaches (market, income, expenditure) to the assessment of intellectual capital, which are developed by specialists of the world's leading companies, are studied. It is established that the structure of intellectual capital includes the following elements: human capital, structural capital and consumer capital. On this basis, it is proposed to include the economic category of "intellectual capital" in non-financial assets. The methods of assessing the effectiveness of the company's intellectual capital are considered and their main shortcomings are outlined. It is established that the introduction of intellectual capital management system is the creation of information and analytical base to solve practical problems of strategic development of the company. Conceptual principles of intellectual capital management at different levels are substantiated. The structure of intellectual capital is considered in depth, and information capital is identified as one of its components, which includes information about customers, suppliers, competitors, access to special databases with scientific developments and inventions, scientific and methodological materials and know-how. The existing methodological approaches to the definition of intellectual capital at different levels are considered.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, знання, людські ресурси, людський капітал, інтелектуальна власність, конкурентоспроможність, нематеріальні активи.

Key words: intellectual capital, knowledge, human resources, human capital, intellectual property, competitiveness, intangible assets.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Розвиток вітчизняної економіки, особливо в умовах сильної конкуренції, майже неможливий без активної спрямованості виробничих структур на інновації та інтелектуальну діяльність. У зв'язку з цим постає питання про сутність інтелектуального капіталу, а також аналіз методів його оцінки, оскільки найбільш ефективно використання цього капіталу може значно покращити якість продукції, інформації, нових технологій управління та виробничих інновацій, є обов'язковою частиною економічної політики сучасних компаній.

Остання парадигма інтелектуального капіталу базується на його суттєвій ролі у формуванні конкурентоспроможності компанії. З огляду на це, інтелектуальний капітал на різних територіальних рівнях не є статичною величиною, тому його слід вивчати з точки зору системного підходу до динамічних операційних систем.

Сучасні тенденції у вивченні інтелектуального капіталу ілюструються дослідженнями на мікро- та макро-рівні, а саме: на національному, регіональному та міському рівнях економіки. Цей підхід взаємодіє зі світовою інноваційною політикою, спрямованою на побудову економіки, заснованої на знаннях. Інтелектуальні активи, стають визначальними для їх подальшого розвитку, гарантують конкурентні переваги економіки та складають основу для розвитку інноваційних систем. Отже, формування конкурентних переваг в економіці залежить насамперед від наявного інтелектуального капіталу прихованої вартості одиниць, компаній, установ, громад та регіонів, загальних знань окремих регіональних суб'єктів. Ці знання є основою для реалізації спеціальних стратегій розвитку та ефективних заходів для досягнення цілей соціально-економічного розвитку на всіх економічних рівнях.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження явища інтелектуального капіталу, вивчення підходів до вдосконалення системи управління

інноваційним розвитком компанії та збільшення її інноваційного потенціалу містять наукові праці ряду зарубіжних та вітчизняних вчених. Проблема формування теоретичних основ інтелектуального капіталу, а також методами їх оцінки займалися такі вчені: С. Казевич, Е. Чемберлін, А. Хадсон, А. Уорд, Н. Марков, М.А. Ескіндаров, Т. Стюарт, В. Іноземцева, С. Уолман, Б. Леонт'єв, А. Брукінг, О.Б. Бутник-Сіверський.

Різні методи вирішення проблем управління інноваціями, особливо розвитку інноваційного капіталу, представлені в наукових роботах вітчизняних та зарубіжних експертів [1; 16]. Лауреати Нобелівської премії з економіки 1971 та 1987 рр. С. Кузнець та Р. Солоу здійснили значний внесок у створення теорії інтелектуального капіталу.

Теоретичні та методологічні аспекти оцінки інтелектуального капіталу розглядаються в роботах таких вчених, як В.Л. Іноземцев, С.М. Ілляшенко, М. Малоун, Є.Н. Селезньов, Ю.С. Шипулін. Обґрунтуванням інноваційної моделі структурної перебудови країни присвячена робота Б. Малицького [13]. Питання методології еволюційного розвитку соціально-економічних систем вивчали В. Поляков [16], В. Тарасевич [18]. А. Федулова [20], А. Чухно [21] та ін. Попри досить глибокі та значні наукові досягнення з цих питань, проблема формування моделі економіки на основі знань залишається невирішеною.

Таким чином, сфера концептуального обґрунтування інтегрованого впровадження інновацій, особливо завдяки зростанню інтелектуального капіталу, є науковою проблемою, вирішення якої є теоретично і практично важливим для розвитку економіки.

У вітчизняній економічній літературі питання, що стосуються функціонування інтелектуального капіталу та його впливу на економічне зростання загалом, розглядаються та обговорюються на таких сторінках наукових журналів, як "Економіка України", "Інтелектуальна власність", "Економіка і прогнозування", "Наука і наукознавство", "Вісник Національної академії наук Украї-

ни", "Фінанси України", "Теорія та практика інтелектуальної власності" та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення суттєвих характеристик та структури інтелектуального капіталу, основних ознак, ролі та рівня розвитку ринку інтелектуальної власності в інформаційній економіці та окреслення проблем їх ідентифікації та оцінки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інтелектуальний капітал є відносно новим поняттям, тому немає жодної послідовності у визначенні цієї категорії в діловій літературі. Іноді це поняття ототожнюють із людським капіталом, людськими ресурсами, інтелектуальною власністю та інтелектуальною власністю. Походження самого цього виразу не є чітко визначеним.

Більшість існуючих думок зарубіжних та вітчизняних економістів щодо поняття інтелектуального капіталу можна розділити на дві основні групи:

1) інтелектуальний капітал ототожнюється лише з людським фактором;

2) інтелектуальний капітал — це розширена система, процеси та структура якої представлені пошуком оптимальної інтелектуальної ефективності та стосунків між колегами.

Перший напрямок вивчав В. А. Хадсон, який визначив інтелектуальний людський капітал як поєднання генетичної спадщини, освіти, досвіду, світогляду та бізнесу [26, с. 46]. Інший автор, А. Уорд, вважає, що інтелектуальний капітал — це сума "частин знань", які існують у компанії [26, с. 58], а робота менеджерів полягає в повній координації знань працівників, у розвитку економічної стратегії суб'єкта господарювання.

До першої групи також належить думка Н. Маркової, яка розглядає "інтелектуалізацію людського капіталу як процес поступового підвищення інтелектуального рівня людського капіталу на основі синтезу інформації, загальних та професійних знань, умінь та навичок людини для того, щоб досягти соціально-економічного результату. В результаті інтелектуалізації праці створюється, формується та накопичується людський та інтелектуальний капітал, чим визначається ефективність будь-якої діяльності" [14].

На думку М.А. Ескіндарова, інтелектуальний капітал — це система характеристик, що визначають здатність людини чи організації, що означає якість робочої сили, тобто дане поняття оцінює діяльність працівників компанії, або фірму чи компанію загалом, яка виробляє товари чи послуги, на основі персоналізованої економічної зацікавленості з метою ефективного відтворення [4].

Т. Стюартом визначається інтелектуальний капітал у більш широкому розумінні. Він пише про так званий "інтелектуальний матеріал", який складається зі знань та досвіду, які можна використовувати для створення багатства, а також звертає увагу на інтелектуальну власність [28, с. 58]. Слід зазначити, що інтелектуальна власність юридично визначається як право власності на патенти, торгові марки та авторські права.

На думку В. Іноземцева, інтелектуальний капітал також можна визначити як: людський капітал, що міститься у співробітниках компанії у вигляді їх досвіду, знань, навичок, здатності до інновацій, а також загальну культуру, філософію компанії та її внутрішні цінності; структурний капітал, включаючи патенти, ліцензії, торгові марки, організаційну структуру, бази даних, електронні мережі [9].

С. Уолман застосовує подібний підхід, наголошуючи, що інтелектуальний капітал — це не просто сила людського розуму, а також бренд, торгові марки та активи, які з часом перетворюються на щось цінніше [25, с. 10].

Більшість експертів розглядають інтелектуальний капітал у ще більш широкому розумінні. Прикладом може бути Дж. Фітценц, який стверджує, що інтелектуальний капітал є "інтелектуальною власністю" компанії і являє собою ланцюг процесів, пов'язаних з мережею різних типів відносин та людським капіталом [28, с. 23]. З іншого боку, він вказує на здатність компанії отримувати прибуток від власного інтелектуального капіталу, що виокремлює інтелектуальний капітал як відносини між працівником, його середовищем та структурою, в якій він працює.

Б. Леонтьєв погоджується з вище наведеним визначенням і розуміє інтелектуальний капітал як вартість цілого ряду інтелектуальних активів, доступних для компанії, включаючи інтелектуальну власність, її природні та набуті інтелектуальні здібності та навички, а також накопичену базу знань та корисні стосунки з іншими суб'єктами господарювання [12].

О.Б. Бутник-Сіверський дотримується думки, що інтелектуальний капітал — це створений або придбаний інтелектуальний продукт, який утримується, об'єктивується та ідентифікується компанією (бізнес-підрозділом) з метою ймовірності отримання прибутку (додаткової вартості). [1].

І.С. Чін визначає інтелектуальний капітал як важливий ресурс, необхідний компанії для досягнення постійного позитивного розвитку та отримання конкурентних переваг. Вчений також дослідив взаємозв'язок цієї категорії та управління людськими ресурсами як необхідний елемент для досягнення цієї мети [24].

А. Брукінг [23] пропонує ще більш точний розділ, згідно з яким інтелектуальний капітал складається з чотирьох компонентів:

- 1) ринкові активи;
- 2) активи, пов'язані з людським фактором;
- 3) об'єкти інфраструктури;
- 4) інтелектуальні цінності.

К. Свейбі [24] також має цікавий підхід. Він визначає інтелектуальний капітал як нематеріальні ресурси на основі моделі, відомої як моніторинг нематеріальних активів. Він виділяє три поняття інтелектуального капіталу: індивідуальні навички, внутрішні та зовнішні структурні підрозділи компанії.

Дослідники та практики вважають, що інтелектуальний капітал на корпоративному рівні є сумою трьох складових (рис. 1).

1. Людський капітал — сукупність знань, умінь, креативності та здатності власників та наукових працівників задовольняти потреби та цілі компанії.

2. Структурний капітал — комп'ютерне програмне забезпечення, програмне забезпечення, бази даних, організаційна структура, патенти, торгові марки, організаційні механізми, що забезпечують продуктивність праці співробітників і функціонування компанії.

3. Споживчий капітал — майбутній споживач компанії, його здатність задовольняти потреби організації.

З цього можна зробити висновок, що термін "інтелектуальний капітал" може бути загалом віднесений до всіх нематеріальних ресурсів, що визначають вартість та конкурентоспроможність організації (компанії). Інтелектуальний капітал щодо людських ресурсів важко перевести у його фінансовий еквівалент, тоді як для всіх інших активів організації існують стандартні критерії для визначення вартості. Тому, на наш погляд, було б правильно класифікувати цю економічну категорію як нефінансові активи.

Підсумовуючи різні підходи до вивчення структури інтелектуального капіталу, пропонуємо таку його структуру та півзначення сутності її складових (табл. 1).

Управління інтелектуальним капіталом, як і оцінка його ефективності, неможливе без його оцінки, що є дуже складним завданням. Інтелектуальний капітал компанії безпосередньо пов'язаний з видом діяльності,

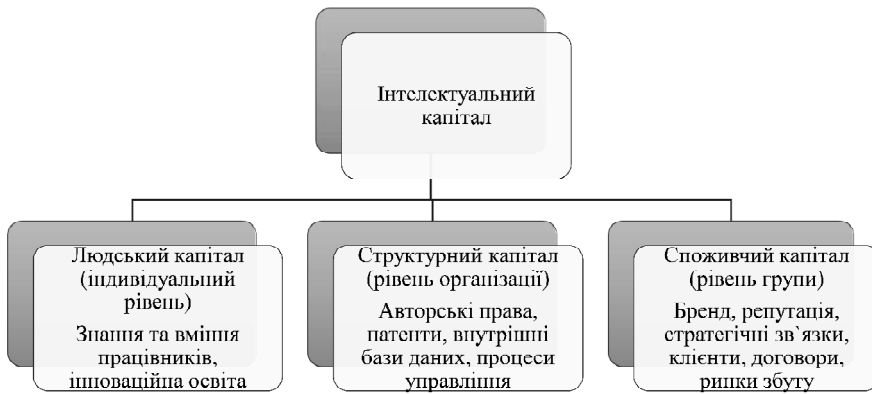

Рис. 1. Структура інтелектуального капіталу

Джерело: [17].

конкурентним середовищем, історією та культурою конкретної організації. Оскільки це дуже індивідуальна категорія, кожна організація повинна створити власну модель та техніку оцінки інтелектуального капіталу.

Як у тематичній літературі, так і на практиці багато компаній намагаються визначити вартість свого інтелектуального капіталу. Цього вимагають як інвестори, так і партнери. Часто їх рішення є більш інтуїтивними, ніж економічно обґрунтованими. Відсутність відповідної оцінки призводить до різного рівня спекуляцій на ринку інтелектуального капіталу. Особливо це стосується компаній, які беруть участь у дослідницькій діяльності.

Результати попередніх досліджень пропонують багато методів вимірювання інтелектуального капіталу. Одна з найпопулярніших класифікацій поділяє ці методи на дві групи: синтетичні та аналітичні.

Найпростіший синтетичний спосіб вимірювання капіталу — це виявлення різниці між ринковою та балансовою вартістю компанії. Цей метод базується на припущенні, що ринкова ціна акцій завжди відображає ре-

альну вартість компанії і що випадкові фактори не впливають на її реальну вартість. Водночас на практиці часто трапляються ситуації, коли фактичне значення вартості компанії або занижується, або завищується. Недоліком цього методу є висока чутливість вартості інтелектуального капіталу до змін в економічному просторі. Цей факт, попри простоту методу, обмежує його використання під час оцінки капіталу. Також зверніть увагу на індекс Тобіна (q), який є відношенням ринкової вартості компанії до величини її відтворюваного власного капіталу. Коли вартість власного капіталу нижче ринкової вартості компанії, інвестори (власники) отримують вищу, ніж зазвичай, рентабельність боргу. Хоча структура цього показника проста, його дослідження та розрахунок займають багато часу. Є можливість використовувати цей індекс для визначення доданої вартості інтелектуального капіталу. Однак важливо зазначити, що результат вимірювання залежить від коливань цін на акції, спричинених тимчасовими факторами.

Необхідність оцінки інтелектуального капіталу в сучасному економічному просторі визначається домінуючою вартістю та цінністю інтелектуальних ресурсів компанії порівняно з матеріальними ресурсами. Наприклад, такий ресурс, як програмне забезпечення, становить 70% вартості інтелектуальної праці та 10—30% вартості використовуваного обладнання (комп'ютерів тощо), електроенергії, будівель та зв'язку.

У таблиці наведено частку нематеріальних активів (НА) у владеному капіталі найбільших компаній світу (табл. 2).

Видання Business Week оприлюднило оцінку найдорожчих брендів у світі: Coca-Cola — \$70 млрд, Microsoft — \$65 млрд, IBM — \$52 млрд, GE — \$42 млрд, Intel — \$31 млрд.

Контролюючи цей показник, ви можете відстежувати зміни в інтелектуальному капіталі конкретної компанії. Систематичне зростання цього показника свідчить про значну роль інтелектуального капіталу у створенні вартості для власників, тоді як його зниження свідчить про зменшення ефективності використання матеріальних активів.

Одним з найбільш відомих методів аналізу є так званий "Skandia Navigator". Skandia AFS першою спробувала розрахувати інтелектуальний капітал. Це було пов'язано із зацікавленістю акціонерів перевищити балансову вартість акцій компанії.

Цей показник охоплює п'ять сфер діяльності компанії: фінанси, клієнти, виробництво, розвиток людських ресурсів та корпоративний розвиток. Для кожного напрямку пропонується використовувати певний набір показників. Аналізуючи та звітуючи про різні види діяльності, використання цього методу дає вичерпну картину вартості та якості нематеріальних активів. З іншого боку, цей метод не є універсальним, тому вибір показників повинен здійснюватися індивідуально.

Іншим методом користувався К.-Е. Свейбі у 1997 році для моніторингу нематеріальних активів. Цей метод базується на припущенні, що єдиним джерелом доходу є людський капітал, зусилля якого відображаються у структурі внутрішніх та зовнішніх ресурсів організації. Показники, що

Таблиця 1. Структура та визначення складових інтелектуального капіталу

<p>Інтелектуальний капітал – це збірне поняття, яким позначають об'єкти інтелектуальної власності, які перебувають в розпорядженні суспільства, та знання, вміння, навички людини, а також системи, створені нею, які при включенні до господарського обороту приносять додану вартість за рахунок нових і сильніших конкурентних переваг</p>		
<p>Ознаки інтелектуального капіталу</p>		
<p>Предметна Нематеріальні активи, які є нематеріальними речами, а саме безтілесними ідеями, результатами творчої (інтелектуальної) діяльності</p>	<p>Економічна Цінність (вартість) для суспільства і здатність приносити дохід</p>	<p>Правова Можливість використання, завдяки системі правових норм, які регулюють відносини в суспільстві у зв'язку зі створенням і використанням об'єктів інтелектуальної власності</p>
<p>Структура інтелектуального капіталу</p>		
<p>Людський капітал рівень освіти (знання), професійна підготовка (навички, вміння, досвід роботи), стан здоров'я, володіння економічно значущою інформацією, мотивованість, мобільність працівника тощо</p>	<p>Організаційний капітал (структурний капітал та інтелектуальна власність) технічне та програмне забезпечення, організаційна структура, тобто все те, що треба працівникові, щоб реалізувати свій виробничий потенціал і літературні та художні твори, комп'ютерні програми, фонограми, відеограми, наукові відкриття, винаходи, моделі, промислові зразки, інтегральні мікросхеми, раціоналізаторські пропозиції, торговельні марки, бренди, наука, комерційні таємниці тощо</p>	<p>Споживчий капітал зв'язки з клієнтами, інформація про клієнтів, історія взаємовідносин з клієнтами</p>

Джерело: [16].

використовуються у цьому методі, поділяються на три групи: внутрішні структурні показники, зовнішні структурні показники та індивідуальні показники компетентності. Кожна з груп має показники, пов'язані з ростом, регенерацією, ефективністю та стабільністю організації. Вибір цих показників значною мірою ґрунтується на суб'єктивних думках аналітиків. Отже, оцінка, проведена за допомогою цього методу, не може бути об'єктивною, оскільки можуть бути обрані лише ті показники, які вигідні певному колу зацікавлених сторін або організації.

Практичні підходи (ринковий, дохідний, витратний) до оцінки інтелектуального капіталу розроблені експертами провідних світових компаній — В. Фарром, Е. Енгелем, Т. Вітштейном, А. Дубліном та А. Лоткою, Д. Тобіном та іншими.

Ринковий підхід демонструє взаємозв'язок між ринковою та балансовою вартістю. Наприклад, ринкова вартість Microsoft в середині 90-х років становила 85,5 млрд, тоді як вартість основних фондів — лише 6,9 млрд (ми отримуємо вартість інтелектуального капіталу компанії — 78,6 млрд). Витратний підхід заснований на розрахунку витрат на повне відтворення майна, включаючи заробітну плату науково-дослідного персоналу, а також витрати, пов'язані зі створенням торгової марки, процедуру отримання дозволу на використання торгової марки та інші. Метод дохідного методу — визначення переваг, які оцінюють брендову позицію, а саме суму, яку може принести власнику регулярно оплата права користування ліцензією на товари, винаходи, бренди, інновації, патенти, видання книг, прокат фільмів.

Також використовуються для оцінки нематеріальних активів спрощені методи.

Таким чином, інтелектуальний капітал є не лише основним ресурсом сучасного виробництва, але й важливою складовою, що визначає ринкову вартість господарської одиниці.

В Україні існують різноманітні елементи інноваційної інфраструктури, такі як технологічні парки, інкубатори, інноваційні центри, тобто сукупність взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих виробничо-технічних систем, які можуть ефективно та гнучко впроваджувати необхідні інновації на основі високопродуктивних технологій у тих випадках, коли потрібна ефективна реалізація інноваційної діяльності та впровадження інтелектуального капіталу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, зростання інтелектуального капіталу нерозривно пов'язане з розвитком інтелекту нації — найдорожчого капіталу будь-якої країни. Для забезпечення процесу розвитку інтелектуального капіталу суспільства необхідно дотримувати таких базових принципів розвитку: свобода творчості, недоторканість інтелектуальної власності, непротивлення, загальному курсу прогресивних змін у інтелектуалізації суспільства, взаємозв'язок інтелектуалізації та інформатизації; забезпечення пріоритетної ролі освіти, активна участь у міжнародному поділі праці.

Як для кожної компанії, так і для економіки держави в цілому, інтелектуальний капітал є найціннішим ресурсом. Таке позиціонування нематеріальних активів у ієрархії ресурсів повинно спонукати науковців до більш активної та ефективного вивчення методів оцінки інтелектуального капіталу. Тому можливо слід розуміти інтелектуальний капітал як навички, що є власністю організації, яка досліджує і капіталізує ідеї (технологічні, організаційні, продуктивні і т.д.), з метою збільшення вартості компанії в цілому.

Очікуваними результатами впровадження системи управління інтелектуальним капіталом є створення необхідної інформаційно-аналітичної бази для вирішення практичних питань стратегічного розвитку компанії. Активізація наукових досліджень у напрямі розробки

Таблиця 2. Частка нематеріальних активів найбільших компаній світу в інвестованому капіталі

Компанія	Галузь	Частка НА у % від інвестованого капіталу
Disney	Розваги	66
Heinz	Харчова	87
Johnson & Johnson	Медицина	85
Merek	Фармацевтика	60
Microsoft	Програмне забезпечення	84
Nike	Одяг і взуття	76
Procter & Gamble	Споживчі товари	85

Джерело: [18].

організаційного механізму моніторингу інтелектуального капіталу — одне з основних завдань, вирішення якого вимагає створення методології стратегічного управління інтелектуальним капіталом сучасного підприємства. Для підвищення ефективності вітчизняних підприємств необхідно посилити вплив управління, заснованого на інноваціях та факторах формування інтелектуального капіталу.

Література:

1. Бутнік-Сіверський О. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві О.Б. Бутнік-Сіверський, А. Г. Красовська. Економіка України. 2004. № 12. С. 31—37.
2. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал теоретичний аспект. Інтелектуальний капітал. 2002. № 1. С. 16—27.
3. Вовканіч С. Соціогуманістичний контекст наукомісткої економіки інноваційного суспільства С. Вовканіч. Економіка України. 2005. № 2. С. 42—48.
4. Гейець В.М. Економіка України стратегія і політика довгострокового розвитку За ред. акад. НАН України. Фенікс, 2003. 1008 с.
5. Гнатюк С., Здіорук С., Бублик С. Державне стимулювання інтелектуальної діяльності в Україні Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки. Україна. 2006. С. 13—18.
6. Дейнеко Г. Экономическая сущность интеллектуального капитала и процесса его накопления. Вестник ВГУ, Серия "Экономика и управление". 2004. № 1. С. 59.
7. Драгунова Т., Майданік І. Особливості сучасного формування і розвитку наукового потенціалу України в регіональному вимірі, Україна: аспекти праці. 2007. № 6. С. 35—40.
8. Дынкин А.А. Контуры инновационного развития мировой экономики Прогноз на 2000—2020 гг. 2009. 262 с.
9. Иноземцев В.А. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире. М. Academia, 1998. 640 с.
10. Колот А. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань. Україна: аспекти праці. 2007. № 4. С. 49.
11. Колядин А. П. Структурные элементы человеческого капитала. Экономический вестник 2011. Т. 4. № 2. С. 61—65.
12. Леонтьев Б.Б. Цена капитала. Интеллектуальный капитал в российском бизнесе Б.Б. Леонтьев. М. Издательский центр "Акционер", 2002. 200 с.
13. Малицький Б.А., Попович О.С., Соловйов В.П., Артемова В.Я., Єгоров І.Ю. Обґрунтування інноваційної моделі структурної перебудови економіки України. ЦДПІН, 2009. 64 с.
14. Маркова Н.С. Теоретикометодичні основи формування й розвитку інтелектуального капіталу: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Харків. 2005, 20 с.
15. Нельсон Р., Уінтер С., Эволюционная теория экономических изменений. Дело, 2010. 234 с.

16. Поляков В.А. Модели управления предприятием. Организационный механизм. Минск ВЭБЭР, 2008. 176 с.
 17. Понедільчук Т.В. Інтелектуальний капітал: сутність та методи оцінки. Ефективна економіка. № 6, 2014.
 18. Тарасевич В.М. Экуника гипотезы и опыты. М. ТЕИС. 2008. 565 с.
 19. Уманців Г. Проблеми ідентифікації, оцінки та обліку інтелектуального капіталу підприємства. Інтелектуальна власність. 2007. № 3. С. 29—33.
 20. Федулова Л.І. Інноваційна економіка підприємств України Л.І. Федулова. 2011. 393 с.
 21. Чухно А.А. Сучасна фінансовоекономічна криза природа, шляхи і методи її подолання А.А. Чухно. Економіка України. 2015. № 1. С. 416.

22. Bukowiz W.R. The Knowledge Management R.L. Williams Fieldbook. London, Financial Time, Prentice Hall. 2000 160 с.

23. Clulow V. The Case of a Financial Service Firm. J.Gerstman, & C.Barry, Jurnal of European Industrial Training. 2003. 203 с.

24. Eckhard, Ammann A. Hierarchical Modelling Approach to Intellectual Capital Development Electronic Journal of Knowledge Management.

25. Edvinsson L. Kapital intelektualny. M. S. & Malone Warszawa, PW. 2001. 120 с.

26. Edvinsson L., Kapital intelektualny. L. Edvinsson, M. Malone Warszawa, PWN. Warszawa, Difin. 2002. 139 с.

27. Edvinsson, L. Developing a model for managing IC L. Edvinsson, P. Sullivan European Management Journal. Vol. 14. № 4. 1996. P. 356—364.

28. Fitzenz J. Rentownosc inwestycji w kapital ludzki. Krakow, Oficyna Ekonomiczna. 2001. 117с.

29. Jarugowa A. Rachunkowosc i zarzadzanie kapitałem intelektualnym. Gdansk, ODDK J& Fijankowska, 2002. 116 с.

30. Kasiewicz S. Kapital intelektualny spojrzanie z perspektywy interesariuszy. S. Kasiewicz, W.Rogowski, & M. Kicinski Krakow, Oficyna Ekonomiczna. 2006. 118 с.

31. Mikula B. Zarzadzanie przedsiębiorstwem w XXI wieku. S. Kasiewicz, W. Rogowski, & M. Kicinski Krakow, Oficyna Ekonomiczna. 2006. 94 с.

References:

1. Butnik-Sivers'kij, O.B. and Krasovs'ka, A.G. (2004), "Theoretical principles of intellectual innovation at the enterprise", Economy of Ukraine, vol. 12, pp. 31—37.

2. Butnik-Sivers'kij, O.B. (2002), "Intellectual capital. Theoretical aspect", Intellectual capital, vol. 1, pp. 16—27.

3. Vovkanich, S. (2005), "Sociohumanistic context of knowledge-intensive economy of innovative society", Economy of Ukraine, vol. 2, pp. 42—48.

4. Gejec', V.M. (2003), Ekonomika Ukraïni strategija i politika dovgostrokovogo rozvitku [Economy of Ukraine strategy and policy of long-term development], Feniks, Kyiv, Ukraine.

5. Gnatjuk, S. (2006), Derzhavne stimulujuvannja intelektual'noï dijāl'nosti v Ukraïni Strategichni prioriteti. Analitichni ocinki [State stimulation of intellectual activity in Ukraine Strategic priorities. Analytical assessments], Ukraina, Kyiv, Ukraine.

6. Dejnego, G. (2004), "The economic essence of intellectual capital and the process of its accumulation", VGU Bulletin, vol. 1, p. 59.

7. Dragunova, T. and Majdanik, I. (2007), "Features of modern formation and development of scientific potential of Ukraine in the regional dimension", Ukraina: aspekti praci, vol 6, pp. 35—40.

8. Dynkin, A.A. (2009), Kontury innovacionnogo razvitiya mirovoj jekonomiki Prognoz na 2000—2020 gg. [Contours of innovative development of the world economy Forecast for 2000—2020], Nauka, Moscow, Russia.

9. Inozemcev, V.L. (1998), Za predelami jekonomicheskogo obshhestva. Postindustrial'nye teorii ipostjekonomicheskije tendencii v sovremennom mire [Outside the economic society. Postindustrial theories and hypo-

steconomic tendencies in the modern world], Academia, Moscow, Russia.

10. Kolot, A. (2007), "Innovative work and intellectual capital in the system of factors shaping the knowledge economy", Ukraina: aspekti paci, vol. 4, p. 49.

11. Koljadin, A.P. (2011), "Structural elements of human capital", Economic Bulletin, vol. 2, pp. 61—65.

12. Leont'ev, B.B. (2002), Cena kapitala. Intellectual'nyj kapital v rossijskom biznese [Intellectual capital in Russian business], Publishing Center "Shareholder", Moscow, Russia.

13. Malic'kij, B.A. Popovich, O.S. Solovjov, V.P. Artemova, V.Ja. and Egorov, I.Ju. (2009), Obruntuvannja innovacijnoï modeli strukturoï perebudovi ekonomiki Ukraïni [Substantiation of the innovative model of structural restructuring of the economy of Ukraine], CDPIN, Kyiv, Ukraine.

14. Markova, N.S. (2005), Teoretikometodichni osnovi formuvannja j rozvitku intelektual'nogo kapitalu [Theoretical and methodological foundations of formation and development of intellectual capital], Kharkiv, Ukraine.

15. Nelson, R. and Winter, S. (2010), Jevoljucionnaja teorija jekonomi-cheskih izmenenij [Evolutionary theory of economic change], Delo, Moscow, Russia.

16. Poljakov, V.A. (2008), Modeli upravlenija predpriatjem. Organizaci-onnyj mehanizm [Models of enterprise management. Organizational mechanism], VEVER, Minsk, Belarus.

17. Ponedil'chuk, T.V. (2014), "Intellectual capital: essence and methods of estimation", Efektivna ekonomika, vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3288> (Accessed 4 April March 2021)..

18. Tarasevich, V.M. (2008), Jekunika gipotezy i opyty [Ekunika hypotheses and experiments], TEIS, Moscow, Russia.

19. Umanciv, G. (2007), "Problems of identification, evaluation and accounting of intellectual capital of the enterprise", Intellectual'na vlasnist', vol. 3. pp. 29—33.

20. Fedulova, L.I. (2011), Innovacijna ekonomika pidprijemstv Ukraïny [Innovative economy of Ukrainian enterprises], Knowledge, Kyiv, Ukraine.

21. Chuhno, A.A. (2015), "Modern financial and economic crisis, nature, ways and methods of overcoming it", Ekonomika Ukraini, vol. 1, p. 416.

22. Bukowiz, W.R. (2000), The Knowledge Management, R. L. Williams Fieldbook, London, UK.

23. Clulow, V. (2003), The Case of a Financial Service Firm. Jurnal of European Industrial Training, vol. 7, pp. 220—32.

24. Eckhard, A.A. (2010), "Hierarchical Modelling Approach to Intellectual Capital Development", Electronic Journal of Knowledge Management, [Online], vol. 8, available at: <http://www.google.com.ua/books?id=xQL> (Accessed 4 Apr 2021).

25. Edvinsson, L. (2001), Kapital intelektualny, PW, Warszawa, Poland.

26. Edvinsson, L. and Malone, M. (2002), Kapital intelektualny, PWN, Warszawa, Poland.

27. Edvinsson, L. and Sullivan P. (1996), Developing a model for managing IC, European Management Journal, vol. 14, no. 4, pp. 356—364.

28. Fitzenz, J. (2001), Rentownoch inwestycji w kapital ludzki [Profitability of investments in human capital], Oficyna Ekonomiczna, Krakow, Poland.

29. Jarugowa, A. (2002), Rachunkowoch i zarzgdzanie kapitałem intelektualnym [Accounting and intellectual capital management], ODDK J& Fijalkowska, Gdansk, Poland.

30. Kasiewicz, S. Rogowski, W. and Kicinski, M. (2006), Kapital intelektualny-spojrzanie z perspektywy interesariuszy [Intellectual capital from the perspective of stakeholders], Oficyna Ekonomiczna, Krakow, Poland.

31. Mikula, B. Kasiewicz, S. Rogowski, W. and Kicinski, M. (2006), Zarzadzanie przedsiębiorstwem w XXI wieku [Enterprise management in the 21st century], Krakow, Oficyna Ekonomiczna, Poland.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2021 р.